

УДК 341.43

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.50>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИКИ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПРАВОВИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АНАЛІЗ

Мамедова Е.Г.,

студентка 3 курсу, 4 групи

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Мамедова Е.Г. Трансформація політики надання притулку в Європейському Союзі в контексті безпекових викликів російсько-української війни: правовий та інституційний аналіз.

Стаття присвячена комплексному науково-правовому аналізу трансформаційних процесів у політиці Європейського Союзу у сфері притулку, спричинених безпрецедентним масовим переміщенням осіб внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році. Досліджено динамічну еволюцію міграційних потоків, особливості функціонування механізму тимчасового захисту та його співвідношення зі стандартними процедурами надання міжнародного захисту. На підставі системного аналізу розкрито та надано значення понять «тимчасовий захист» та «притулок». Крім того, автором охарактеризовано правові механізми захисту прав шукачів притулку в Європейському Союзі. На основі системного аналізу нормативно-правової бази ЄС, зокрема Директиви 2001/55/ЄС, Дублінського регламенту (Регламент (ЄС) № 604/2013) та Регламенту Eurodac (Регламент (ЄС) № 603/2013), а також новітніх законодавчих ініціатив (Новий пакт про міграцію та притулок), виявлено структурні недоліки та ідентифіковано системні виклики в імплементації відповідних механізмів захисту прав переміщених осіб. Висвітлено практичні виклики, що стоять перед спільною політикою надання притулку в Європейському Союзі в умовах масового переміщення, зокрема особливу увагу приділено гендерно-чутливим аспектам та захисту вразливих категорій українських біженців. Проаналізовано інституційну архітектуру координації відповіді ЄС на кризу, включаючи роль ключових інституцій (Європейська Комісія, Агентство ЄС з питань притулку (EUAA), Frontex) та фінансових інструментів (CARE, REACT-EU, AMIF). Особливу увагу приділено практичним викликам інтеграції українських біженців, зокрема питанням доступу до ринку праці, забезпечення житлом, доступу до освіти, медичної допомоги, а також специфічним потребам вразливих категорій осіб (жінки, діти, особи з інвалідністю, люди похилого віку). На підставі проведеного дослідження сформульовано науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правових та інституційних механізмів Спільної європейської системи притулку (CEAS) та розробки довгострокових стратегій інтеграції з урахуванням емпіричного досвіду української кризи.

Ключові слова: російсько-українська війна, вимушене переміщення, тимчасовий захист, політика надання притулку в ЄС, Спільна європейська система притулку, Директива 2001/55/ЄС, Дублінський регламент, Новий пакт про міграцію та притулок, інтеграція біженців, правова трансформація.

Mamedova E.G. Transformation of asylum policy in the European Union in the context of security challenges of the russia-ukraine war: legal and institutional analysis.

The article is devoted to a comprehensive scientific and legal analysis of the transformation processes in the European Union's asylum policy caused by the unprecedented mass displacement of persons as a result of the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine in 2022. The author examines the dynamic evolution of migration flows, the peculiarities of the temporary protection mechanism and its correlation with standard procedures for granting international protection. Based on a systematic analysis, the author reveals and defines the concepts of «temporary protection» and «asylum». In addition, the author characterizes the legal mechanisms for protecting the rights of asylum seekers in the European Union. Based on a systematic analysis of the EU legal framework, in particular, Directive 2001/55/EC, the Dublin Regulation (Regulation (EU) No. 604/2013) and the Eurodac Regulation (Regulation (EU) No. 603/2013), as well as the latest legislative initiatives (the New Migration and Asylum Pact), the author reveals structural shortcomings and identifies systemic challenges in the implementation of the relevant mechanisms for protecting the rights of displaced persons. The article highlights the practical challenges facing the common asylum policy in the European

Union in the context of mass displacement, with special attention paid to gender-sensitive aspects and protection of vulnerable categories of Ukrainian refugees. The institutional architecture for coordinating the EU's response to the crisis is analyzed, including the role of key institutions (European Commission, EU Asylum Agency (EUAA), Frontex) and financial instruments (CARE, REACT-EU, AMIF). Particular attention is paid to the practical challenges of integration of Ukrainian refugees, including access to the labor market, housing, access to education, medical care, as well as the specific needs of vulnerable categories of persons (women, children, persons with disabilities, the elderly). Based on the study, the author formulated scientifically based recommendations for improving the regulatory and institutional mechanisms of the Common European Asylum System (CEAS) and developing long-term integration strategies based on the empirical experience of the Ukrainian crisis.

Key words: Russia-Ukraine war, forced displacement, temporary protection, EU asylum policy, Common European Asylum System, Directive 2001/55/EC, Dublin Regulation, New Pact on Migration and Asylum, refugee integration, legal transformation.

Постановка проблеми. Неспровокована військова агресія, розпочата Російською Федерацією проти України у 2014 році, та, зокрема, її посилення після 24 лютого 2022 року, спричинила наймасштабнішу кризу вимушеного переміщення населення на європейському континенті з часів Другої світової війни. Цей конфлікт змусив мільйони громадян України та іноземців, які легально проживали на її території, шукати міжнародного захисту, переважно в державах-членах Європейського Союзу. Як наслідок, цей масовий наплив створив безпрецедентне операційне навантаження на національні системи притулку, інфраструктуру прийому та механізми інтеграції в юрисдикціях ЄС. Станом на початок 2025 року близько 4,3 мільйона переміщених осіб з України отримали статус тимчасового захисту в межах правової системи ЄС, причому Німеччина, Польща та Чехія несуть основну відповідальність за прийом та розміщення.

Необхідно зазначити, що демографічна структура переміщеного населення характеризується непропорційною представленистю жінок і дітей, а також значною часткою осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, що створює додаткові складнощі для систем соціального забезпечення приймаючих країн. Безпрецедентний масштаб цього переміщення, його тривалий характер та особливий правовий статус бенефіціарів тимчасового захисту вимагають ретельної наукової оцінки адекватності та ефективності механізмів реагування, впроваджених як на рівні ЄС, так і на рівні держав-членів.

Особливо важливим з наукової точки зору є виявлення іманентних системних недоліків та регуляторних прогалин як у механізмі тимчасового захисту, так і у стандартних процедурах надання притулку в умовах масового напливу, а також формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо подальшого правового та інституційного вдосконалення, спрямованого на зміцнення стійкості та ефективності структур міграційного управління ЄС.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблематика спільної політики Європейського Союзу у сферах міграції та притулку є предметом комплексного наукового дослідження значної кількості зарубіжних та вітчизняних учених. У наукових працях висвітлюються різноманітні аспекти даної проблематики, включаючи міграційні наслідки збройного конфлікту (І. Малик), нормативно-правові режими захисту переміщених осіб, які часто формуються під впливом міркувань державної безпеки та суверенітету (М. Вайнер) [1], соціально-економічні виклики інтеграційних процесів, зокрема у сфері трудової міграції (Б. Юськів) [2], та інші суміжні питання.

Вагомим джерелом емпіричних даних та аналітичних узагальнень слугують офіційні звіти та аналітичні матеріали міжнародних міжурядових організацій, таких як Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) [3] та Міжнародна організація з міграції (IOM) [4], які документують глобальні тенденції вимушеного переміщення та міграції. Також важливу роль відіграють спеціалізовані агенції Європейського Союзу, зокрема Агентство ЄС з питань притулку (EUAA) [5], що аналізує стан Спільної європейської системи притулку, та Європейське агентство прикордонної та берегової охорони (Frontex) [6], яке оцінює ризики та виклики для управління кордонами ЄС. Доповнюють картину дослідження незалежних аналітичних інституцій, що надають національно-специфічний аналіз, як, наприклад, Центр Разумкова [7], який вивчає аспекти міграції, пов'язані з конфліктом в Україні.

Втім, з огляду на перманентний характер збройного конфлікту, послідовне пролонгування режиму тимчасового захисту рішеннями Ради ЄС (наразі до березня 2026 року), складну динаміку інтеграційних процесів бенефіціарів тимчасового захисту в приймаючих суспільствах, а також паралельну імплементацію фундаментальної реформи Спільної європейської системи притулку (CEAS) через ухвалення Нового пакту про міграцію та притулок, означена проблематика зберігає виняткову актуальність та потребує систематичного моніторингу, модернізації дослідницького інструментарію та поглибленого комплексного аналізу динамічної взаємодії зазначених детермінант.

Метою даного дослідження є здійснення комплексного науково-правового аналізу трансформації політики надання притулку та застосування механізму тимчасового захисту в Європейському Союзі в умовах безпекових викликів, спричинених російсько-українською війною, ідентифікація ключових нормативно-правових та інституційних проблем, оцінка ефективності імplementованих на рівні ЄС заходів та формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення відповідних правових регуляторних механізмів та інституційного забезпечення їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Міграційні процеси, будучи комплексним соціально-правовим феноменом транснаціонального характеру, регламентуються багаторівневою системою нормативно-правових актів міжнародного та національного права.

У відповідь на безпрецедентний масовий наплив осіб, що потребували захисту внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, Європейський Союз, керуючись положеннями статті 78(3) Договору про функціонування Європейського Союзу, вперше з моменту ухвалення відповідного механізму активував Директиву Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року [8] про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо приймання таких осіб та відповідальності за його наслідки.

Зазначений правовий інструмент, розроблений як екстраординарний захід, суттєво відрізняється від стандартної процедури надання міжнародного захисту (притулку), оскільки передбачає надання негайного, колективного та тимчасового захисту чітко визначеній категорії переміщених осіб (громадяни України та члени їхніх сімей, а також особи без громадянства та громадяни третіх країн, які користувалися міжнародним або еквівалентним національним захистом в Україні, та члени їхніх сімей) без необхідності проведення індивідуальної процедури розгляду заяв про надання притулку.

Зазначений режим надає бенефіціарам гармонізований набір прав на всій території ЄС, що включає право на отримання дозволу на проживання на період дії захисту (який Радою ЄС було продовжено до 4 березня 2026 року), доступ до ринку праці та професійного навчання, доступ до належного житла, соціального забезпечення та медичної допомоги, а також доступ до освіти для неповнолітніх осіб. Координацію імplementації Директиви на рівні ЄС було покладено на Європейську Комісію (зокрема, Генеральний директорат з питань міграції та внутрішніх справ – DG HOME), яка діяла через спеціально створену Платформу солідарності [8].

Незважаючи на те, що активація Директиви дозволила уникнути колапсу національних систем притулку та забезпечити оперативне надання базових прав мільйонам людей, її практичне застосування виявило певні розбіжності в національних підходах до імplementації (наприклад, щодо обсягу прав, категорій осіб, що підпадають під дію захисту, зокрема деяких громадян третіх країн, які проживали в Україні на інших підставах) та створило правову диференціацію порівняно з шукачами притулку з інших регіонів світу, що актуалізувало дискусії щодо справедливості та послідовності міграційної політики ЄС [8].

Важливо зазначити, що особи, які користуються тимчасовим захистом, зберігають за собою право в будь-який час подати заяву про надання міжнародного захисту (статусу біженця або додаткового захисту), однак розгляд такої індивідуальної заяви відбувається за стандартною, часто тривалою та більш складною процедурою.

Функціонування стандартної системи надання притулку в Європейському Союзі базується на комплексі нормативно-правових актів, відомому як Спільна європейська система притулку (CEAS), фундаментальними елементами якої традиційно вважаються Дублінський регламент (наразі – Регламент (ЄС) № 604/2013) [9] та Регламент Eurodac (Регламент (ЄС) № 603/2013) [10].

Дублінська система встановлює критерії та механізми для визначення єдиної держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про надання міжнародного захисту, поданої на території однієї з держав-членів, Норвегії, Ісландії, Швейцарії чи Ліхтенштейну. Основним принципом є відповідальність держави першого в'їзду, хоча передбачено й інші критерії (наприклад, наявність членів сім'ї, візи чи дозволу на проживання). База даних відбитків пальців Eurodac слугує інструментом для перевірки дотримання Дублінських правил та запобігання множинним заявам [9].

Однак міграційна криза 2015-2016 років, а згодом і криза, спричинена війною в Україні (хоча до українців Дублінські правила переважно не застосовувалися через активацію Тимчасового захисту), виразно продемонстрували системні недоліки Дублінської системи. Серед основних проблем – непропорційний тиск на держави-члени на зовнішніх кордонах ЄС, обмежена ефективність механізмів передачі заявників між країнами, недостатній рівень солідарності та розподілу відповідальності, а також виникнення значних вторинних переміщень шукачів притулку всередині ЄС, зумовлених різними стандартами прийому та інтеграційними перспективами.

Ці системні вади стали ключовим поштовхом до розробки Європейською Комісією у 2020 році Нового пакту про міграцію та притулок – амбітного пакету законодавчих пропозицій, спрямованого

на створення більш стійкої, справедливої та ефективної загальноєвропейської системи управління міграцією та наданням притулку. Пакт пропонує комплексний підхід, що охоплює управління зовнішніми кордонами (включаючи обов'язковий передв'їздовий скринінг), реформування процедур надання притулку (з акцентом на прискорених прикордонних процедурах), запровадження обов'язкового, але гнучкого механізму солідарності (що передбачає релокацію шукачів притулку, фінансові внески або надання операційної підтримки), посилення співпраці з третіми країнами та ефективнішу політику повернення осіб, які не мають права на перебування в ЄС.

Окремий блок пропозицій стосується управління кризовими ситуаціями та ситуаціями форс-мажору (Кризовий регламент), який встановлює спеціальні правила та можливі відступи від стандартних процедур в умовах масового напливу мігрантів, водночас передбачаючи механізми солідарності та можливість прискореного надання захисту (*prima facie*) чи тимчасового призупинення Дублінських передач.

Незважаючи на заявлені цілі щодо підвищення ефективності та солідарності, Новий пакт зазнав суттєвої критики з боку правозахисних організацій, агенцій ООН та деяких академічних кіл через потенційні ризики зниження стандартів захисту прав шукачів притулку та біженців, зокрема права на доступ до території та процедури притулку, принципу *non-refoulement* (не висилання), права на ефективний засіб правового захисту, а також через розширення підстав для затримання та посилення акценту на прикордонних процедурах, що можуть обмежити доступ до справедливого розгляду справи.

У відповідь на кризу, спричинену російською агресією, Європейський Союз мобілізував значні фінансові, інституційні та операційні ресурси для підтримки України та держав-членів, що приймають переміщених осіб. Окрім прямої гуманітарної допомоги Україні та сприяння у сфері цивільного захисту, було вжито заходів для посилення управління зовнішніми кордонами ЄС та підтримки національних систем прийому. Ключову координаційну роль відіграла Європейська Комісія, яка тісно співпрацювала з відповідними агенціями ЄС.

Агентство ЄС з питань притулку (EUAA) надавало операційну та технічну підтримку державам-членам у реєстрації заявників, обробці заяв, забезпеченні стандартів прийому та розбудові потенціалу національних систем притулку. Європейське агентство прикордонної та берегової охорони (Frontex) [4] посилило свою присутність на східних кордонах ЄС, допомагаючи державам-членам в управлінні кордонами та боротьбі з транскордонною злочинністю.

Для забезпечення швидкого та гнучкого фінансування надзвичайних потреб, пов'язаних із прийомом біженців, було запроваджено спеціальний механізм CARE (Cohesion's Action for Refugees in Europe). Він дозволив державам-членам з максимальною гнучкістю переспрямовувати невикористані кошти з фондів політики згуртування періоду 2014-2020 рр. (Європейський фонд регіонального розвитку – ERDF та Європейський соціальний фонд – ESF) на фінансування широкого спектру заходів: від надання тимчасового житла, харчування та медичної допомоги до підтримки інтеграції на ринку праці та доступу до освіти.

Додаткове фінансування було також мобілізовано через інструмент REACT-EU (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe), що є частиною фонду відновлення NextGenerationEU (понад 10 млрд євро було виділено на цілі, пов'язані з міграційною кризою), а також через Фонд притулку, міграції та інтеграції (AMIF), зокрема шляхом надання екстреної фінансової допомоги прикордонним державам-членам. Загальний обсяг фінансових ресурсів ЄС, мобілізованих на початковому етапі кризи для підтримки біженців з України та приймаючих країн, оцінювався у понад 17 млрд євро, що свідчить про значний масштаб фінансової солідарності в межах Союзу.

Аналіз практичної імплементації тимчасового захисту виявляє також низку системних викликів, що потребують нормативно-правового та інституційного вирішення [11, 12]. Передусім, існує проблема нерівномірного розподілу переміщених осіб між державами-членами ЄС, при цьому країни Центральної та Східної Європи (особливо Польща, Чехія, Словаччина) несуть непропорційно високе навантаження на національні системи прийому та інтеграції.

Слід також відзначити проблему правової невизначеності щодо довгострокових перспектив для бенефіціарів тимчасового захисту. Хоча механізм тимчасового захисту був концептуально розроблений як тимчасовий інструмент, пролонгований характер конфлікту в Україні актуалізує питання щодо переходу від тимчасового статусу до більш стабільних форм правового перебування для тих осіб, які не зможуть повернутися в Україну після завершення дії тимчасового захисту.

Окремої уваги заслуговує аспект неоднорідності імплементації Директиви в національних правових системах держав-членів, що створює передумови для юридичної фрагментації та потенційного зниження рівня захисту прав переміщених осіб. Це також посилює ризики вторинних міграційних рухів всередині ЄС, коли переміщені особи переміщуються до держав-членів з більш сприятливими умовами перебування.

Вирішення зазначених проблем потребує комплексного підходу, що передбачатиме гармонізацію національних практик імплементації; встановлення чіткіших механізмів солідарності та розподілу відповідальності; розробку механізмів трансформації тимчасового захисту у більш стабільні форми перебування; створення ефективних інструментів фінансової підтримки довгострокової інтеграції; а також забезпечення координації між інституціями ЄС, національними органами влади та міжнародними організаціями.

Висновки. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила безпрецедентне за масштабами вимушене переміщення населення, що стало екстраординарним випробуванням для Спільної європейської системи притулку (CEAS) та міграційної політики Європейського Союзу в цілому.

Історично перша активація механізму тимчасового захисту відповідно до Директиви 2001/55/ЄС виявилася критично важливим інструментом оперативного та колективного захисту мільйонів переміщених осіб, запобігши потенційному колапсу національних систем притулку держав-членів ЄС. Водночас українська криза експліцитно продемонструвала структурні недоліки існуючої нормативно-правової та інституційної архітектури CEAS, актуалізуючи необхідність імплементації системних реформ для забезпечення довгострокової стійкості, ефективності та гуманітарної адекватності реагування ЄС на сучасні та потенційні міграційні виклики.

На підставі проведеного комплексного науково-правового аналізу нормативних, інституційних та імплементаційних аспектів політики Європейського Союзу у сфері притулку та тимчасового захисту в контексті безпекових викликів російсько-української війни, можна сформулювати такі науково обґрунтовані рекомендації:

1. Забезпечити своєчасне ухвалення та, що принципово важливо, всеохоплюючу, послідовну та добросовісну імплементацію нормативно-правових актів Нового пакту про міграцію та притулок усіма державами-членами. Особливу увагу необхідно приділити практичній операціоналізації механізмів обов'язкової солідарності, гарантуючи їхню дієвість у забезпеченні справедливого розподілу відповідальності та попередженні диспропорційного тиску на окремі держави-члени. Імперативним є встановлення ефективних юридичних гарантій дотримання фундаментальних прав людини, включаючи право на притулок та принцип non-refoulement, на всіх етапах процедур, особливо під час прикордонного скринінгу, прискорених процедур та в кризових ситуаціях. Реформування Дублінської системи в рамках Пакту має бути спрямоване на досягнення більшої нормативної передбачуваності, процедурної справедливості та інституційної ефективності у визначенні відповідальної держави-члена.

2. Сформулювати чітку та юридично передбачувану загальноєвропейську стратегію щодо правового статусу осіб, які користуються тимчасовим захистом, після закінчення терміну його дії (4 березня 2026 року). Дана стратегія повинна гарантувати правову визначеність та забезпечити правову неперервність при переході до інших легітимних статусів перебування для тих осіб, які не можуть або не бажають повернутися до України з об'єктивних підстав. Необхідно нормативно закріпити диференційовані шляхи до отримання довгострокових дозволів на проживання (зокрема, на підставі трудової зайнятості, навчання, сімейних зв'язків) або спрощений доступ до процедур міжнародного захисту для осіб, які продовжують його потребувати, уникаючи періодів правової невизначеності та потенційної нерегулярності перебування.

3. Здійснити стратегічні інвестиції у розробку та реалізацію комплексних, багатовимірних та довгострокових програм інтеграції, які мають бути сконцентровані на:

- сприянні працевлаштуванню відповідно до професійних кваліфікацій через імплементацію гармонізованих процедур їх визнання, забезпеченні доступу до цільових мовних курсів та програм професійної перепідготовки чи підвищення кваліфікації.

- розробці та фінансовій підтримці сталих механізмів для забезпечення доступу до гідного та економічно доступного довгострокового житла, включаючи соціальне житло та програми субсидування оренди.

- гарантуванні недискримінаційного доступу до освітніх систем усіх рівнів для дітей та дорослих, включаючи необхідну лінгвістичну та психосоціальну підтримку в навчальних закладах. Забезпеченні повного та рівного доступу до національних систем охорони здоров'я, з особливим акцентом на послугах з охорони психічного здоров'я та психосоціальної реабілітації.

4. Інтегрувати диференційований підхід, заснований на ідентифікації та врахуванні специфічних потреб та вразливостей, у всі компоненти політики прийому та інтеграції. Розробити та забезпечити достатнє фінансування цільових програм та індивідуалізованих заходів підтримки для задоволення особливих потреб жінок (особливо одиноких матерів), дітей (включаючи несупроводжуваних неповнолітніх), осіб з інвалідністю та людей похилого віку, забезпечуючи їхню повну соціальну інклюзію та реалізацію гарантованих прав.

5. Надати Агентству ЄС з питань притулку необхідні фінансові, людські ресурси та розширені нормативні повноваження для ефективного виконання його мандату. Це передбачає посилення його ролі у наданні операційної підтримки державам-членам, здійсненні незалежного моніторингу дотримання стандартів CEAS, сприянні конвергенції національних практик через розробку гармонізованих керівництв та тренінгових програм, а також у зборі та аналізі емпіричних даних щодо ситуації у сфері притулку в ЄС.

6. Гарантувати передбачуване, достатнє та стає фінансування заходів з прийому та інтеграції біженців з України та інших шукачів притулку через відповідні фонди ЄС (AMIF, ESF+, ERDF) та адекватні асигнування з національних бюджетів. Необхідно забезпечити довгострокове фінансування, що кореспондує з реальними потребами інтеграційного процесу, та імплементувати ефективні механізми моніторингу цільового використання виділених коштів.

Подолання комплексу викликів, пов'язаних із безпрецедентним вимушеним переміщенням громадян України, вимагає не лише реактивних заходів оперативного реагування, але й стратегічного бачення, скоординованих та послідовних зусиль на загальноєвропейському, національному та регіональному рівнях. Фундаментальне значення має непохитна відданість принципам міжнародного права щодо біженців, міжнародного гуманітарного права, права прав людини та європейської солідарності.

Емпіричний досвід, акумульований під час реагування на українську кризу, надає унікальну можливість для критичного переосмислення та системного реформування існуючих правових та інституційних підходів, що має стати методологічною основою для конструювання більш стійкої, справедливої, ефективної та гуманної системи управління міграцією та наданням притулку в Європейському Союзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Weiner M. Security, Stability, and International Migration. *International Security*. 1993. Vol. 17, No. 3. P. 91–126. DOI: 10.2307/2539131.
2. Юськів Б.М. Глобалізація і трудова міграція в Європі: монографія. Рівне: Видавець О.М. Зень, 2009. 476 с. ISBN 978-966-2096-86-6.
3. Global Trends: Forced Displacement in 2023 / United Nations High Commissioner for Refugees. Geneva: UNHCR, 2024. URL: <https://www.unhcr.org/sites/default/files/2024-06/global-trends-report-2023.pdf> (дата звернення: 2024-11-15).
4. World Migration Report 2024 / ed. by M. McAuliffe, L. A. Ochoa. Geneva: International Organization for Migration, 2024. 384 p. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024> (дата звернення: 2024-11-15). ISBN 978-92-9268-598-0 (PDF).
5. EUAA Asylum Report 2024 / European Union Agency for Asylum. Valletta: EUAA, 2024. URL: <https://euaa.europa.eu/asylum-report-2024> (дата звернення: 2024-11-15).
6. Strategic Risk Analysis 2024 / Frontex. Warsaw: Frontex, 2024. URL: <https://www.frontex.europa.eu/publications/strategic-risk-analysis-2024-aOUm7Q> (дата звернення: 2024-11-15). DOI: 10.2819/474426. ISBN 978-92-9406-785-2 (PDF).
7. Дослідження гендерної специфіки вимушеної міграції з України до ЄС в умовах військового конфлікту / О. Пищуліна, Т. Марцінковська, Д. Добровольський, В. Юрчишин; Центр Разумкова. Київ, 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/01/29/2024-Pyshchulina-EDNANNYA-SITE.pdf> (дата звернення: 2024-11-15).
8. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. *Official Journal of the European Union*. L 212. 2001. P. 12–23. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj/eng> (дата звернення: 2025-04-29).
9. Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast). *Official Journal of the European Union*. L 180. 2013. P. 31–59. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/604/oj/eng> (дата звернення: 2025-04-29).
10. Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the establishment of 'Eurodac' for the comparison of fingerprints for the effective application of Regulation (EU) No 604/2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person and requesting comparisons with

Eurodac data by Member States' law enforcement authorities and Europol for law enforcement purposes, and amending Regulation (EU) No 1077/2011 establishing a European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice (recast). Official Journal of the European Union. L 180. 2013. P. 1–30. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/603/oj/eng> (дата звернення: 2025-04-29).

11. BBC News Україна. Скільки українців не повернуться з-за кордону і чим це загрожує Україні. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c06e1y0lv80o>.
12. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Дмитра Лубінця про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-5-ukraintsi-za-kordonom>.